

Poruchy sluchového vnímania

Sluchové vnímanie sa významne podieľa na rozvoji sociálnej interakcie, reči a myslenia. Funkčné poruchy na úrovni sluchového vnímania môžu mať za následok problémy pri rozvoji a správnom vývine reči (vývinová dysfázia, dyslália, dysartria a ďalšie), ale i priestorovej orientácie a osvojovaní si školských zručností ako je čítanie a písanie. Často sú tiež podkladom špecifických porúch učenia (napr. dysgrafia, dyslexia, dysortografia).

Metódy stimulácie rozvoja sluchového vnímania možno rozdeliť na niekoľko oblastí:

1. Nácvik načúvania
2. Chápanie slov
3. Sluchová diferenciacia
4. Sluchová pamäť
5. Sluchová analýza a syntéza
6. Vnímanie a reprodukcia rytmu

Pri práci dodržiavame tieto základné zásady:

- Pre každé dieťa stanovíme ciele reedukácie individuálne, pričom vychádzame z diagnostiky deficitov aj „silných stránok“ dieťaťa.
- Postupujeme v malých krokoch, ďalší stupeň zaradíme až po úplnom zvládnutí predchádzajúceho.
- Pracujeme pravidelne, radšej kratšie a častejšie.

1. Nácvik načúvania

Ide o schopnosť zamerať pozornosť na sluchové vnemy, sústredene načúvať a rozlišovať zvuky.

Námety na prácu:

1. Poznávanie predmetov podľa zvuku – štrnganie kľúčov, krčenie papiera, hlasy rôznych zvierat.
2. Posluch rozprávania – rozprávok, príbehov. Pri rozprávaní známej rozprávky dieťa dopĺňa naše rozprávania, neskôr prerozpráva obsah rozprávania.

2. Chápanie slov

Porucha chápania slov je spôsobená neschopnosťou prideliť význam sluchovému vnemu. Dieťa síce počuje výklad alebo inštrukciu, nedokáže však podľa nej pracovať, pretože jej nerozumie. Deťom s touto poruchou obyčajne robí problém počúvať a sústrediť sa na sluchové vnemy, ťažšie hľadajú

významy abstraktných slov, majú problém odpovedať „áno“ alebo „nie“ na jednoznačne položenú otázku, nedokážu odpovedať na otázky týkajúce sa textu, ktorý prečítali, nechápu obsah inštrukcie, ktorú počujú z nahrávky, nedokážu sa riadiť podľa verbálne podaných inštrukcií, majú problém poznať slovne opísané predmety, nedokážu prisúdiť slovám význam a rozlišovať rôzne sluchové podnety. Na základe týchto ťažkostí vznikajú problémy pri osvojovaní čítania a písania.

Námety na prácu:

1. Zadávajú inštrukcie formou krátkych, jednoznačných viet. Jedna veta by nemala obsahovať viac než jeden príkaz. Dieťaťu dáme zopakovať, čo počulo.
2. Ak sa chystáte zadávať inštrukcie, upozornite na to dieťa dopredu.
3. Naraz dávajte len jednu inštrukciu.
4. Slovný výklad dopĺňajte vizuálnymi podnetmi.
5. Jednoduché inštrukcie sa postupne stávajú zložitejšími. Napríklad: a) choď ku dverám, b) choď ku dverám a zaklop, c) choď ku dverám, zaklop a stlač kľučku, d) choď ku dverám, zaklop, stlač kľučku a otvor.
6. Zadajte jednoznačný príkaz (napr. Tleskni rukami!), ktorý musí dieťa okamžite realizovať.
7. Dajte dieťaťu list papiera a farebné pastelky. Uistite sa, že dokáže rozlišovať farby a potom ho nechajte kresliť: a) modrý kruh, b) modrý kruh a červený kríž, c) modrý kruh a červený kríž a spojiť ich hnedou pastelkou... Táto činnosť sa dá vykonávať v mnohých obmenách, je možné napr. precvičovať pojmy ako „nad“ a „pod“, „menej“ a „viac“. Nechajte napr. dieťa nakresliť vázu s menej ako 7 a viac ako 5 červenými kvetmi.
8. Niekoľkokrát dieťaťu prečítajte krátky príbeh a zakaždým ho dopredu upozornite, na čo sa budete pýtať (mená postáv, dej, prerozprávanie zápletky...).
9. Vyslovte tri slová, dve z nich rovnaké. Dieťa musí rozpoznať samostatné slovo. S postupným vývojom sluchového vnímania a schopnosti dieťaťa zapamätať si viac rozdielov by mal rásť i počet slov.
10. Požiadajte dieťa, aby mimikou a gestami znázornilo, čo počuje. Napr. zavrie oči, potom jednou nohou dupne, tleskne rukami o kolená, jednu ruku priloží na brucho a druhú na chrbát. Týmto spôsobom symbolicky znázorňuje, čo počuje.
11. Písanie podľa diktátu: diktujte dieťaťu krátke vety, ktoré by malo napísať bez opakovania. Postupne nahradzujte jednoduché vety zložitejšími.
12. Dieťa vypočuje vetu a dosadí správne slovo. Napríklad: „Myslím na vec, s ktorou jeme polievku“.
13. Dieťa dopĺňa chýbajúce slová v krátkych príbehoch a básničkách.

3. Sluchová diferenciacia

Sluchová diferenciacia je schopnosť odlíšiť od seba jednotlivé zvuky. Ide o schopnosť vnímať rozdielnosť a podobnosť zvukov, nesmieme si ju zamieňať s ostrosťou alebo kvalitou sluchu.

Porucha rozlišovania zvukových podnetov nie je spôsobená zlou funkciou sluchového ústrojenstva. Dieťa môže počuť perfektne, ale nedokáže od seba rozoznať jednotlivé zvukové vnemy a zhluky hlások v slovách, ako napr. strom, streda, štvrtok. Tieto ťažkosti môžu dieťaťu komplikovať proces výuky, najmä ak je založený na sluchovom vnímaní. Žiak, ktorý si pletie napr. zvuk hlások „b“ a „d“, má v čítaní slov s týmito písmenami veľké problémy.

V týchto prípadoch je potrebné mať na pamäti niekoľko hlavných zásad:

1. Vo výuke začíname s hláskami, ktoré sa od seba výrazne odlišujú.
2. Najprv pracujeme s dobre známymi, bežne sa vyskytujúcimi zvukmi. Pri precvičovaní rozlišovania zvukov začíname s viditeľnými rozdielmi (dieťa má napr. rozoznať zvonenie telefónu od klopania na dvere) a potom prejdeme k jemnejším diferenciaciám (zvonenie telefónu a zvuk zvončeka na dverách).
3. Dieťaťu hovoríme dvojice slov, ktoré sú rovnaké alebo sa líšia v jednej hláske, dieťa určuje, či sa slová líšia alebo sú rovnaké: koza – kosa, pes – les, lúka – fúka. Neskôr pracujeme so slovami, ktoré nemajú zmysel: tar – par, klif - klaf.

Námety na prácu:

1. Zvukomalba: dieťa napodobňuje napr. štekание psa a postupne prechádza k jemnejším rozdielom medzi zvukmi (štekание pokojného a vystrašeného psa).
2. Ukazujte obrázky známych zvierat a vecí (mačka, pes, zvon, auto) a dieťa každý obrázok „sprevádza“ charakteristickým zvukom.
3. Hry so zvukmi: predvádzajte dieťaťu rôzne zvuky a ono háda, ku komu alebo čomu tieto zvuky patria.
4. Na klavír a flautu zahrajte krátke a dlhé tóny. Úlohou dieťaťa je rozlišovať krátke a dlhé zvuky.
5. Nahrajte bežné zvuky (vysávač, zvonenie, zvuk električky), dieťa sa ich pokúsi určiť.
6. Naplňte nepriehľadné, rovnako veľké plastové fľaše s uzáverom, alebo kindervajička a) sponkami na papier, b) pieskom, c) zrnkami, d) hrozienkami, z každého druhu po dve. Potom fľaše zamiešajte a dieťa bude poznávať po zatrasení, ku ktorému páru patrí.

4. Sluchová pamäť

Porucha sluchovej pamäti spôsobí dieťaťu problémy zapamätať si, čo počulo. Najväčšie problémy majú so zapamätávaním správneho poradia slabík v slovách a kvôli obmedzenému rozsahu pamäti si zle pamätajú, čo práve počuli alebo počujú, najmä však poradie slov vo vete. Niekedy si deti informácie pamätajú, ale nie tak dlho, ako by potrebovali k osvojeniu učiva.

Námety na prácu:

1. Skôr ako sa deti pustia do zadanej úlohy, zopakujú inštrukciu.
2. V učení dieťaťu pomôže, keď si robí písomné poznámky. Sluchom získané informácie sa pritom upevnia vizuálne aj kinesteticky.
3. Dieťa si vypočuje nahrávku so zatvorenými očami. Pokiaľ si dokáže zapamätať viac než pri počúvaní s otvorenými očami, môžeme konštatovať, že vizuálne podnety ho rušia.
4. Dieťa sa učí postupovať podľa zadania, ktoré má niekoľko bodov.
5. Učenie piesní, rozprávok a riekaniek naspamäť.
6. Kedykoľvek je to možné, doplňte verbálne inštrukcie písomnými.
7. Spontánne nadiktujte niekoľko slov. Dieťa musí každé slovo napísať, hneď ako ho počuje.
8. K overeným metódam patria dobre známe a zažité diktáty. Dieťa sa s textom najprv zoznami a potom píše podľa diktátu.
9. V maximálnej miere používajte vizuálne pomôcky – pomáhajú správne zaraďovať sluchové podnety pri ukladaní do pamäti.
10. Nechajte dieťa sledovať film alebo TV program a upozornite ho, na čo sa po skončení programu opýtate.
11. Položte pred dieťa niekoľko predmetov a zadajte mu príkazy typu: „Zelenú kocku vlož Jane do dlane, žltý kvietok daj Mirovi pod stoličku a oranžovú loptičku na Jožkovu lavicu.“ S postupným zlepšovaním môže rásť aj počet predmetov.
12. Na precvičovanie sluchovej pamäti sa hodí aj hra „Mám ťažkú tašku, lebo je v nej hroch“. Druhý hráč musí zopakovať slová prvého hráča a pridať do tašky ďalšiu vec alebo zviera. Týmto spôsobom sa pokračuje dovtedy, kým hráčom stačí pamäť.

5. Sluchová analýza a syntéza

Je to schopnosť presne rozložiť a skladať slová. Dôležitá je v písomnom prejave, aby dieťa nevynechávalo alebo nezamieňalo poradie písmen v slove. Precvičovať možno rozklad viet na slová, skladanie slov do viet, rozklad slov na slabiky, skladanie slabík do slov a hláskovú stavbu slov. Postupujeme v poradí veta – slovo – slabika – hláska.

Námety na prácu:

1. Určovanie počtu slov vo vete. Povieme vetu, dieťa ju zopakuje a spočíta slová.
2. Určovanie poradia slov vo vete.
3. Tvorenie viet z poprehadzovaných slov (vonku – pršalo - dnes).
4. Delenie slov na slabiky za použitia vytlieskavania alebo bubienku.
5. Vymýšľanie slov s danou slabikou (napr. vymysli čo najviac slov začínajúcich slabikou „ma“).
6. Určenie prvej alebo poslednej slabiky v slove.
7. „Slovný futbal“ so slabikami – povieme slovo a úlohou dieťaťa je vymyslieť slovo, ktoré sa začína poslednou slabikou nášho slova (auto – topánka – kaša...).
8. Vyhládavanie určenej hlásky v slove (najjednoduchšie je vyhládavanie hlásky na začiatku slova, potom na konci a najťažšie v strede slova).
9. Rozklad slov na hlásky (pes – p-e-s), skladanie slov z hlások (m-á-m – mám).
10. Tvorenie slov z pomiešaných hlások (srotm – strom).

6. Vnímanie a reprodukcia rytmu

Deficity v tejto oblasti sa prejavujú ako nedostatky v rozlišovaní dĺžky samohlások, v rozklade a stavbe viet a slov.

Námety na prácu:

1. Dieťa počúva rytmus a určuje najprv celkový počet tónov a následne počet krátkych a počet dlhých tónov.
2. Dieťa počúva dve rytmické štruktúry a určuje, či boli podobné alebo nie.
3. Opakovanie počutého rytmu vytlieskavaním alebo vyklopkávaním.
4. Cvičenie v danom rytme (beh, skákanie).